

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто проблему формування інноваційних засад сталого розвитку Тернопільської області. Обґрунтовано сутність сталого розвитку на основі інновацій та запропоновано рекомендації для формування інноваційної основи сталого розвитку області.

The article deals with the problem of forming innovative principles of sustainable development Ternopil region. The essence of sustainable development through innovation and provides recommendations to form the basis for sustainable innovative development of the region.

Ключові слова: інновації, сталий розвиток, інвестиційно-інноваційна діяльність, венчурний капітал, венчурні компанії.

Keywords: innovation, sustainable development, investment and innovation, venture capital, venture capital firms.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями.

Одним із найактуальніших завдань економічної політики в Тернопільській області є забезпечення сталого соціально-економічного розвитку на основі інновацій.

У дослідженнях Міжнародного союзу із захисту природи термін «сталість» «стійкість» уведений на початку 1980-х років і в перекладі з англійської означає – підтримуючий, тривалий, стійкий, безперервний [5].

Сталий розвиток є однією з найважливіших передумов, що забезпечує висхідну динаміку економічної системи будь-якої території, не дозволяючи їй виходити за допустимі межі коливань, а, отже, уникати великих втрат і непередбачених збурень. Стосовно соціально-економічної системи сталий розвиток може бути визначений як здатність системи порівняно швидко повертатися в початковий стан або досягати нової, вищої точки в динаміці свого розвитку. Таким чином, стійкість соціально-економічної системи області можна розглядати як незмінність її властивостей і пов'язаних з цими властивостями параметрів, забезпечення її здатності виконувати свої функції, незважаючи на безперервну зміну зовнішнього та внутрішнього середовищ (у тому числі під впливом різноманітних негативних факторів).

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблема сталого розвитку територій є останнім часом популярним предметом досліджень багатьох учених. А. М. Стельмащук і Ю. А. Стельмащук вивчають проблематику інноваційних засад сталого розвитку аграрної економіки. З. Ю. Бурлакова, А. В. Дишекова, Е. А. Кремльова працюють у напрямку вдосконалення наукових основ інноваційного розвитку економіки регіону. Питаннями теоретико-методологічного обґрунтування стійкого інноваційного розвитку малих міст займається Я. І. Ніконова.

Мета даної статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні рекомендацій для формування інноваційної основи сталого розвитку області.

Виклад основного матеріалу досліджень. Нині в Україні, на нашу думку, склалися необхідні передумови для становлення і розвитку венчурного бізнесу –

одного з головних учасників інвестиційно-інноваційного процесу. Це і необхідний кадровий потенціал, і, по суті, безмежне поле діяльності для впровадження інновацій, і достатні фінансові ресурси недержавного сектору економіки. Самі собою венчурні компанії, як правило, невеликі, але вони, впроваджуючи інновації, створюють додаткові робочі місця, сприяють розвитку пріоритетних галузей для країни чи окремого її регіону, забезпечують умови для диверсифікації галузей економіки.

Ми вважаємо, що в умовах економічної кризи, коли держава неспроможна на необхідному рівні фінансувати науково-дослідні роботи та впровадження їх результатів, саме венчурний капітал може створити для цього всі необхідні умови без будь-якої бюрократичної тяганини. Особлива роль венчурних компаній полягає у концентрації потужного науково-технічного потенціалу, персоналу найвищої кваліфікації, які згодом можуть вирости у великі високотехнологічні корпорації. А це – нові робочі місця, розвиток науково-технічного прогресу. Крім того, у власників нових розробок та «ноу-хау» відпаде необхідність у пошуку за кордоном можливостей для реалізації своїх ідей. Цілком можливо, що саме в цьому полягає найбільша користь від діяльності венчурних компаній.

Економічна цінність венчурного капіталу полягає в тому, що він є рушієм науково-технічного прогресу, а більшість технологічних революцій були ініційовані і профінансовані саме венчурними компаніями. Він підтримує галузі, які найдинамічніше розвиваються і забезпечують країні міжнародну конкурентоспроможність, створює умови для започаткування та розвитку нових галузей. Важливо, що з розвитком венчурного бізнесу неодмінно буде розв'язана проблема захисту прав інтелектуальної власності, що для України має надзвичайно велике значення [4].

Ми переконані, що для стимулювання пропозиції венчурного капіталу з боку держави потрібно забезпечити сталий розвиток та збільшення капіталу кредитно-банківської системи, страхового бізнесу, створення сприятливого податкового середовища. На регіональному рівні органам влади потрібно підтримувати венчурні компанії, що фінансують пріоритетні галузі, спростити процедуру формування венчурних фондів, сприяти динамічному розвитку регіональних фондових ринків, учасниками яких були б невеликі підприємства області, й чий акції могли б зацікавити представників венчурного бізнесу.

Упродовж десятків років економіка нашої країни розвивалася за рахунок екстенсивних чинників, які з часом вичерпалися. Тому виробництво й економіка в цілому мають розвиватися завдяки впровадженню нових технологій, техніки, нових методів господарювання та управління. Це зумовлено й необхідністю перебудови структури економіки, впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій, що, своєю чергою, потребує нових форм інноваційної діяльності, яка ще недостатньо розвивається в Україні та в її регіонах.

Із загостренням конкуренції на регіональному і національному ринках та прискоренням у зв'язку з цим науково-технічного й організаційного прогресу, для переважної більшості підприємств з метою забезпечення конкурентних переваг саме інноваційний розвиток має стати об'єктом підвищеної та повсякденної уваги. В сучасних умовах господарювання інноваційна діяльність є реальним потужним каталізатором розвитку економіки в цілому, а також підвищення ефективності та прогресивності діяльності підприємств. Інновації призводять до створення нових товарів, послуг, нових виробничих процесів та оновлення економіки в цілому. Це означає, що інновації не обмежуються проблемами створення нової виробничої технології, а роблять свій внесок у вдосконалення організації роботи та умов праці.

Інновації як реакція на конкуренцію є динамічним елементом виробництва. Без інновацій подальший розвиток підприємств, економіки в цілому та суспільства обмежений, неможливе суттєве зростання продуктивності.

Рушієм інновацій служить конкуренція, а їх опорою – творчий підхід. Технологія є одним з основних факторів зростання продуктивності, але тільки цей фактор не робить підприємство чи економіку конкурентоспроможною. Навпаки, без ретельного вивчення та цілеспрямованого використання «людського фактора» застосування нових технологій приречене на невдачу. На жаль, поки що багато підприємств та організацій недооцінюють участь у перетвореннях працівників та необхідність їх навчання для забезпечення технологічних змін з погляду як економіки, так і безпеки праці [4].

Характерною особливістю інновацій в сучасних економічних умовах є те, що переважну більшість їх спрямовують у промисловість для комплексної механізації й автоматизації виробництва, впровадження нових технологічних процесів, освоєння нових видів продукції. Відповідно, інновації найбільше впливають на формування структури зайнятості саме у промисловості. Впровадження у виробництво інновацій передбачає забезпечення ефективної зайнятості. Для цього потрібно виважено формувати кадровий потенціал підприємства, особливо його якісні характеристики.

При механізації та автоматизації виробництва, як правило, збільшується потреба у працівниках високої кваліфікації, а на низькокваліфіковану робочу силу попит зменшується. Для того, щоб уникнути масових звільнень, необхідно здійснювати перепідготовку та перекваліфікацію працівників відповідно до потреб виробництва. Впровадження нових технологічних процесів та освоєння нових видів продукції, як правило, сприяє розширенню зайнятості [4].

Потенціал технології щодо стимулювання створення інноваційних товарів, послуг та процесів залишається високим. Це переконливо демонструють такі галузі, як інформаційні технології, біотехнології, зв'язок і фармацевтика. Реалізувати потенціал інновації часто-густо заважає концентрація тільки на технічному аспекті ідеї та нехтування її управлінням.

Широке впровадження інновацій у всі сфери економіки регіону – гарант його поступального розвитку.

Інвестиційно-інноваційна діяльність втрачає будь-який сенс, якщо на її результати не буде відповідного попиту, адже саме попит впливає на обсяги пропозиції товарів і послуг. Головним споживачем на ринку є населення, а рівень споживання залежить від рівня його доходів. Тому з боку держави необхідно вжити негайних заходів щодо підвищення доходів населення та стимулювання попиту на послуги і товари непродовольчої групи.

У царині інновацій Тернопільська область має кращі показники на тлі загальноукраїнських. Якщо порівнювати інноваційну активність підприємств, то у 2012 році вона склала загалом по Україні 17,4%, а у Тернопільській області – 22,3%. Важливо зазначити, що починаючи від 2006 року, коли інноваційна активність підприємств складала лише 8,3%, цей показник демонструє позитивну динаміку. При цьому, загальна сума витрат на інноваційну активність підприємств за вказаний період зросла у 12,6 рази (в цілому по Україні таке зростання становило лише 1,9 рази).

На перший погляд може показатися, що все добре: кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, зростає, обсяги фінансування інноваційної діяльності – також, але якщо проаналізувати структуру джерел фінансування за 2006-2012 рр., то побачимо, що 98,9% – це власні кошти підприємств, 0,08% – кошти з

державного бюджету, 0,3% – кошти іноземних інвесторів і 0,7% – інші джерела фінансування.

Вважаємо, що така ситуація не є нормальною, бо багато підприємств хочуть займатися інноваційними розробками та їх впровадженням, мають для цього необхідний кадровий та виробничий потенціал, але не мають достатніх фінансових ресурсів. Ми розуміємо, що у сучасних умовах не варто сподіватися на щедre фінансування інноваційної діяльності із державного бюджету, проте створювати умови для залучення коштів приватних та інституційних інвесторів – необхідно. Саме це може стати основою для забезпечення розвитку інноваційної складової сталого розвитку Тернопільської області.

Перші кроки у цьому напрямку вже зроблено. В 2011 році у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя відбулося урочисте відкриття Наукового парку «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля».

Науковий парк створено з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності підприємств Тернопільської області, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази вищої школи для комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні та за її межами.

Діяльність наукового парку дозволить:

- ✓ покращити інвестиційний клімат області;
- ✓ реалізувати низку важливих наукових проєктів в галузі інформаційних технологій, екології та енергозбереження;
- ✓ сприятиме впровадженню інноваційних наукомістких розробок у виробництво.

Під час відкриття наукового парку підписано ряд угод, зокрема: з міською радою м. Тернопіль, компанією «BISS» (Індія), «Trade Corporation» (ПАР), НДІ «Елвіт», ТОВ «ЕСКО Біо-Альтернатива» та Державним науково-технічним підприємством «Промінь» (Україна) [6].

Висновки. Враховуючи те, що можливості держави стосовно прямої фінансової підтримки підприємств явно обмежені, треба стимулювати інвестиційно-інноваційну активність та реалізацію ефективної інвестиційної політики як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Нині, кількість робочих місць значно зменшилася, знизився їх технічний рівень, інвестиції стають вирішальним джерелом оновлення підприємств. Тому потрібно насамперед стимулювати залучення інвестиційних надходжень в інноваційні проєкти на всіх рівнях і за допомогою різних засобів.

Головним завданням держави у цьому напрямку є створення економічних, правових, соціальних, політичних передумов для залучення венчурних інвестицій у всі сфери життя країни.

А регіональні владні виконавчі структури мають безпосередньо шукати інвесторів, спрямовувати інвестиційні кошти у ті галузі, де вони найнеобхідніші. Це можна робити, знижуючи для інвесторів на певний період кількість і розміри місцевих податків та зборів, максимально спрощувати формальний бік реєстрації цих коштів, адже відомо, що вітчизняна бюрократична машина аж ніяк не сприяє інвестиційній активності, особливо з боку іноземних громадян.

У сучасних умовах основними потенційними інвесторами мають бути населення, трудові колективи, банки, іноземні фірми. Для того, щоб залучити їхні кошти, необхідно створити для цих інвесторів систему економічних і правових пріоритетів.

Література

1. Борлакова З. Ю., Дышекова А. В., Кремлева Э. А. Научные основы инновационного развития экономики региона // *Современные проблемы науки и образования*. – 2011. – № 6. – С. 25 – 28.
2. Данилов-Данильян В. И. Устойчивое развитие (теоретико-методологический анализ) // *Экономика и математические методы*. – 2003. – Т. 39. – № 2. – С. 123–135.
3. Тумина Т. А. *Инновационное развитие экономических систем: автореф. дисс. ... канд. экон. наук*. – Белгород, 2009. – 21 с.
4. Цісецький О. Є. Вплив інвестицій на зайнятість населення // *Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: Зб. наук. пр. кафедри управління трудовими ресурсами і розміщення продуктивних сил ТАНГ*. – Тернопіль: *Економічна думка*, 2005. – Вип. 10. – С. 121–125.
5. *World Conservation Strategy*. IUCN - UNEP WWF, Gland, Switzerland. 1980. – P. 123.
6. Інтернет-ресурс. Режим доступу <http://www.mon.gov.ua/ua/news/archive-news/88/vidkrito-naukovij-park-innovatsijno-investitsijnij-klaster-ternopillya/>